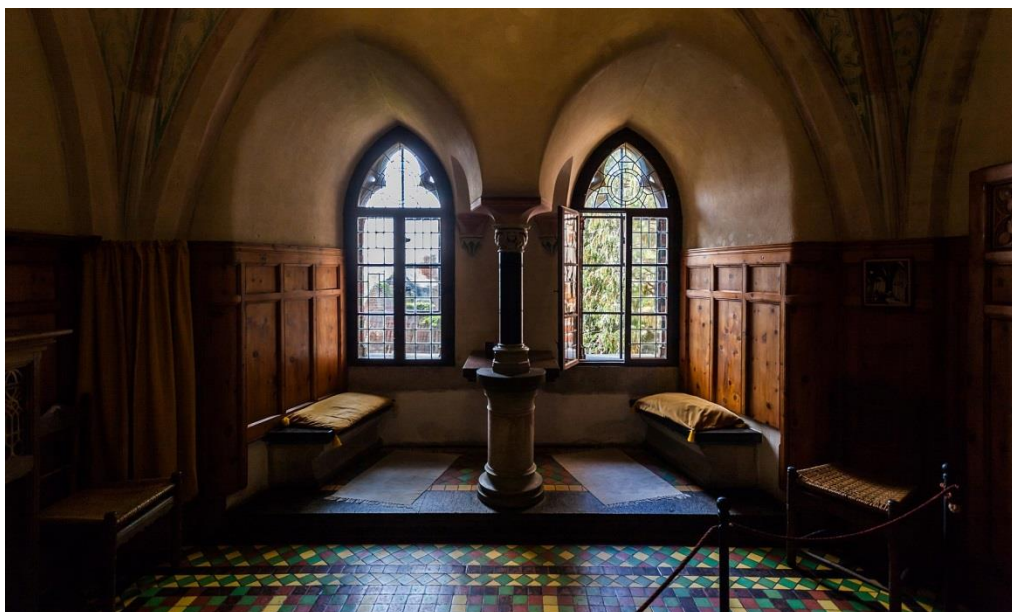

A rend nem vész el, csak átalakul – a legnagyobb európai lovagvár történetének tanulságai

2019. szeptember, Szepesi Balázs

A malborki vár a német lovagrend központja volt. Nem csak a 700 éves hatalom dicsőségét, szervezettségét sugározza, hanem el is gondolkoztat. A lovagrend alapításakor jobban hasonlított egy nagyvállalatra, mint egy feudális államra, ereje pedig nem szűnt meg, sikerült minidig új formát találnia magának. Ez a vár Németország egyik bölcsője – a mai Lengyelország közepében.

Városrésznyi helyet foglal el a vörös téglából épített vár a Nogat folyó partján. Van itt minden, amit egy kardos-kosztümös film alapján elvárunk: hat méter széles falak, óriási boltíves termek, díszes ablakok, borostyánfutta udvarok. Bástyák, várarkok, kapuk, titkos átjárók. Fiúknak fegyvertár kardokkal, lányoknak kincstár borostyánnal. Korabeli konyha, wc, sírkő, ólomüveg ablakok. Teljes arzenállal vonul fel a középkor.

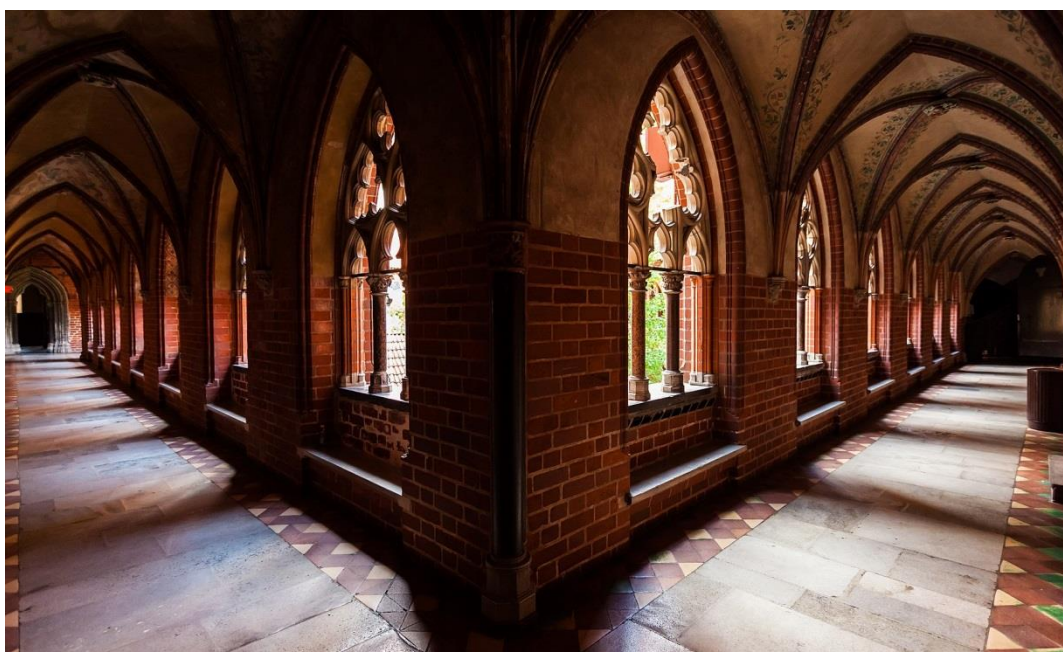

Forrás – wikipedia.org

A kincsek és az épületek között bolyongva pedig két izgalmas történet rajzolódik ki. Egyrészt feltárul egy több mint 700 éven távlatából is imponáló hatalom, a német lovagrend sorsa, ami picit kilóg az általunk tanult logikából. Másrészt itt már történelemalkotásnak is van története: a malborki vár az 1800-as évek eleje óta műemlék, azóta az a feladata, hogy megőrizze és bemutassa a múlt örökségét a jelen számára. Ez a jelen pedig elég nagy felfordulásokkal járt errefelé az elmúlt kétszáz évben.

A rend lelke

Egy 500 éve megszűnt világot járhatunk itt be, feldereng előttünk, hogyan is élhettek koruk egyik legjobban szervezett hatalmának irányítói. A három legnagyobb terem a tanácskozóterem, a templom és az ebédlő. A rendi gyűlés termében csak egy picit díszesebb a választott nagymester helye – a lovagok a többi vezetővel együtt a fal mentén ültek körbe, asztal nem volt – nem papírból dolgoztak, a felugráshoz pedig kellett a hely. A templom a rend Mária kultusza köré szerveződött. Ebédlőből több is van, a legnagyobbban 400-an fértek el – a bőséges, választékos étkezés akkoriban is komoly presztízsszimbólum volt. A korabeli luxus csúcsát kínálta a bonyolult fűtési rendszerrel rendelkező nagymesteri palota. A meditálásához kerengőt, rózsakeret építettek. Az államkincstár nem absztrakt fogalom, hanem egy vasfalu szoba volt.

Forrás – wikipedia.org

Évszázadokon sugárik át az erő, a szervezettség, a gazdag kultúra. A rend egy háborúból megerősödött egyházi közösségként működött. Teljes jogú tagjai a német nemesi családokból kikerülő lovagok voltak, ők szervezték a hadműveleteket, az elfoglalt területek gazdálkodását, az észak-európai hatalmi játszmákat. A korabeli szerzetesrendi élet egy könnyített formáját éltek - a lovagok házasodni házasodhattak, örökségük fele azonban a rendet illette. Vezetőiket választották, működésüket részletes írásos előírások szabályozták – keresztény szellemben.

Lovagi rendből birodalom

A történet arról szól, hogyan lesz egy vesztes háborúban születő, helyét kereső szabadcsapatból világformáló birodalom – 500 év alatt.

A lovagrend a szentföldi keresztes háborúk után települt a Balti tenger déli, keleti partjára. Miután II. András Erdélyben nem látta őket szívesen, a lengyel király hívására érkeztek a mai Lengyelország északi részére, hogy a pogány poroszok ellen küzdjenek. Az 1300-1400-as években uralmuk alá tartozott a Balti tenger keleti partvidéke Gdansktól Tallinig. 1309-ban lett ennek központja Malbork.

Erejük és ambíciójuk hamar konfliktusokat szült. Végül a lengyel király, a megkeresztelkedett litván fejedelem és Danzig (ma Gdansk, akkor a legnagyobb Hanza város) együttes erővel megroppantotta őket a Grünwaldi csatában (1410). A malborki vár túlélte az ostromot, IV. Kázmér lengyel király csak évtizedekkel később (1457-ben) vonult be a lovagrend központjába. A lengyel korona fegyver nélkül szerezte meg a várat - az anyagilag megrendült lovagrend bohémiai kereskedőknek zálogosította el Malborkot, akiktől a kegyeit kereső Danzig pénzből vette meg a lengyel király.

A keresztes lovagok állama a lengyel-litván győzelmek után nem szűnt meg, csak átalakult – a rend nagymestere és a lovagok többsége református hitre tért és Königsbergi központtal létrejött az első lutheránus államalakulat, a lengyel királyságon belüli porosz hercegség. A háborúkkal teli XVII. században a lengyel és a svéd király között ügyesen lavírozó Hohenzollerek sikeresen egyesítették a hercegséget a Német-Római Császársághoz tartozó berlini központú Brandenburggal, így született meg a porosz királyság 1701-ben. A lovagrendből hercegség, a hercegségből királyság lett – jó másfél évszázad múlva pedig ez a királyság hozta létre a német császárságot.

Az Összkép a magyar társadalom és gazdaság működéséről szóló elemzések magazinja. [Iratkozz fel hírlevelünkre](#), [kövess minket](#), ha szeretnéd mélyebben megérteni, hogyan működik Magyarország.

A korporáció és az állam kettőssége több száz éves

A német lovagrend világa nem nemzeti alapon szerveződött, nem a földbirtok szervezte belső viszonyait, nem az öröklés alapú nemességé volt a hatalom. Ez a szisztéma jobban hasonlított egy mai multinacionális nagyvállalathoz, mint egy akkori feudális államhoz. A rend közössége irányított, a tisztviselőket választották. A lovagok fegyvereinek erejére alapozott adminisztráció szervezte a kereskedelmet, működtette a rend gazdasági érdekeltségeit (például a balti borostyánmonopóliumot), felügyelte és adóztatta a sokféle nemzetiségű lakosság földművelő falvait. Volt valamilyen nemzeti kötődése (a lovagok döntő része német nemesi családokból származott), de az egyház áldásával önállóan, saját érdekei mentén határozta meg kivel és miért harcol, milyen megállapodásokat köt.

A kora középkorban egyébként meghatározóak voltak a nem feudális rendszerek. Délen Velence és Genova kalmárköztársaságai, északon pedig a Balti tenger partvidékéről messzire elérő befolyású Hanza városok befolyása volt erősebb a nemességre épülő királyságoknál.

Mindez jól mutatja, hogy a korporációk és az államok világszervező kettőssége nem új a nap alatt. A különböző alapokra és szervezeti rendre épülő korporatív szisztémák kezdetektől fogva együtt élnek

a nemzeti és katonai alapokra épülő államokkal – hol együttműködve, hol békében egymás mellett, hol viaskodva. Régóta az a világ rendje, hogy van, ahol a nemeseké, van ahol a kereskedőké, van, ahol a harcosoké a világ. Más súlyt kap itt és ott a közös identitás, az isteni ige és a gazdasági érdek a szabályok kialakításában és megtartásában.

A történetet tovább színezi, hogy a különböző hatalmi logikák között van átjárás: a rend maga is feudális állammá vált 1552-ben.

Forrás – wikipedia.org

Új küldetés: a múlt megőrzése

A Porosz hercegség a helyi erőviszonyok alakulását jól kihasználva erősödött meg a háborúkkal teli 17-18. században. 1772-ben az egykori lovagok utódai újra bevonulhattak Malborkba, amikor az orosz cár, a Habsburg császár és a porosz király szövetsége felosztotta Lengyelország területének harmadát.

Ekkora azonban a vár már elveszítette katonai jelentőségét. 1794-ben egy német építész, Fridrich Gilly részletes felmérést készített az egykori lovagi központról. Az ő rajzai alapozták meg Malbork történetének mai napig tartó szakaszát. Az első ötlet az volt, hogy a komplexumot bontsák le, a tégláiból építsenek raktárakat. A hideg rációt azonban legyőzte a német romantika, mozgalom indult, az egykori lovagrendi központ emlékhellyé alakítására - a vár azóta a múltat őrzi. Hol romantikusan, hol realistán, hol németül, hol lengyelül - erről szól majd cikkünk második része.